АУДИТ ВІДХОДІВ ТА БРЕНДІВ 2021:

ДОСЛІДЖЕННЯ МІСТ-КЕЙСІВ

РЕЗУЛЬТАТИ, ІНСАЙТИ, РЕКОМЕНДАЦІЇ

АУДИТ АУДИТ АУДИТ АУДИТ АУДИТ АУДИТ

АУДИТ АУДИТ АУДИТ АУДИТ АУДИТ АУДИТ

ЗМІСТ

ВСТУП

ЛЮБОТИН: житловий масив (переважно приватний сектор) 2
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ: громадський простір, парк 6
ЛУЦЬК: житловий комплекс (багатоквартирний будинок) 10
ХЕРСОН: вуличні смітники у центрі міста 15
МАРІУПОЛЬ: парк, зелена зона на межі міста 18

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ
ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЇ
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ТА ПОСИЛАНЬ

АУДИТ АУДИТ АУДИТ АУДИТ АУДИТ АУДИТ

ВСТУП

Система управління відходами в Україні - це збирання, транспортування, відновлення та захоронення відходів, включаючи контроль над цими операціями, а також нагляд за місцями видалення відходів, включаючи операції, які виконують продавці та посередники. Це також та галузь, яка зараз починає реформувати та розвивати законодавчу базу, але вже на цьому етапі потребує активного включення громад та виробників до створення успішних прикладів зменшення утворення відходів, з яких у перспективі сформується ефективна система управління відходами в Україні. Однак те, що об'єднує стан цієї сфери у різних містах, це запит на рівні громадського сектору до створення ефективної системи управління відходами, водночас слідуючи європейським стандартам і закріпивши у цій галузі основним принципом запобігання утворенню відходів. Саме він є ключовим для правильної перебудови галузі та переходу України до кругової економіки.

Для впровадження якісних та системних змін, а також оновлення цих рамок, потрібно спочатку дослідити ситуацію та зібрати дані, на основі яких вже можна зробити певні висновки та сформувати пропозиції. Саме тому у рамках цьогорічного Аудиту відходів та брендів (Waste Audit Brand Audit) нашою метою було провести аналіз морфології відходів та брендів у 7 містах України та розробити звіт-збірку 5 кейсів з метою привернення уваги до проблеми браку інформації про те, які в містах утворюються відходи, хто їх утворює та хто має нести за це відповідальність.

Завдання звіту — дослідити вміст та склад (морфологію) відходів у різних містах та у різних типах локацій та запропонувати підходи до вирішення нагальної потреби: зменшення продукування відходів та дотримання чистоти у населених пунктах країни на системному рівні.

У цьому документі ви знайдете інформацію про:

- міста-кейси у демографічно-промисловому розрізі та деталізований опис ситуації у сфері поводження з відходами;
- кількість та морфологічний склад проаналізованих відходів у містах-кейсах;
- проаналізовані типи паковання та тари, що піддаються та не піддаються переробці, а також брендовий склад знайдених відходів;
- пропозиції можливих змін та рішень на основі зібраної інформації.

Організатором міжнародного Аудиту відходів та брендів є спілка Break Free From Plastic.
В Україні діяльність щодо Аудиту адмініструє ГС «Український Альянс Нуль Відходів».

До роботи над Аудитом та створенням цього звіту були долучені такі організації та ініціативні групи: "Центр громадських та медійних ініціатив" (Kharkiv Zero Waste, Люботин), «Екологічні новини» (Херсон), "Нуль відходів Луцьк" (Луцьк), «Маріуполь Сортує» (Маріуполь), Eco_hub-KP (Кам'янець-Подільський).

Редакторка звіту - Діана Попфалуші (аналітикиня ГО "Український Альянс Нуль Відходів", експертка з питань поводження з відходами, екоблогерка).

Цей звіт створений у рамках проєкту «Європейський Союз для сталості громадянського суспільства в Україні», що впроваджується ICAP Єднання за фінансової підтримки Європейського Союзу. Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю ГС «Український Альянс Нуль Відходів» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.

ЛЮБОТИН

Люботинська міська територіальна громада охоплює приблизно 26 776 осіб та є частиною громади Харківського району Харківської області.
Центр МТГ Люботин заснований у 1650 році і Постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 р. № 878 внесений до Списку історичних населених місць України.

Територія громади розташована в лісостеповій зоні, рясні виходи джерел забезпечили надійні умови для створення штучних водойм. На території громади більше, ніж 30 ставків. На території розташовано 3050 га лісових масивів та 310 га зелених насаджень загального користування.

На території міської територіальної громади Люботин працюють такі промислові підприємства: ПрАТ «Люботинський завод «Продтовари»», ТОВ «Караванський завод кормових дріжджів», спиртовий завод. Також діє місцевий хлібзавод.

СТАН СФЕРИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

Муніципальна система поводження з відходами

У Люботині мешканці/ки живуть переважно у приватних домогосподарствах — 88% та у багатоквартирних будинках — 12% відповідно. Вивезення відходів від населення забезпечує комунальне підприємство двічі на місяць. Вивіз відбувається за адресами тих мешканців/ок, які підписали договір та сплачують оплату за вивезення ТПВ, такими договорами охоплено близько 35% мешканців Люботина. У місті діє публічний договір на вивіз ТПВ (11,17 грн на місяць з людини).
Відходи підприємство вивозить на майданчик тимчасового зберігання ТПВ, де в подальшому буде встановлено сортувальну лінію відходів та інше обладнання (преси, подрібнювачі тощо).
Роздільний збір у місті налагоджений у чотирьох ОСББ та одному будинковому комітеті. Основні фракції, які сортуються, це ПЕТ-пляшка та скло. За рік таким чином відсортовується близько 2300 кг ПЕТ-пляшок та 1400 кг скла. У будинковому комітеті починають запроваджувати компостування. Відсортовані відходи раз на 1-2 місяці забирає приватний перевізник. Залишки сміття після сортування вивозить місцеве комунальне підприємство.

Заготівельники та бізнес

У місті є поодинокі сортувальні локації в приміщенні Нової Пошти, у декількох місцевих школах встановлені картонні контейнери для скла та паперу. 3-4 приватних магазини мають пункти прийому акумуляторних батарей від населення.
Картон, плівку, скло та пластик місцеве населення та бізнес здають на пункти прийому вторсировини. У місті є 2 великі пункти прийому.
Медичні відходи (шприці, крапельниці) з лікарень забирає приватна організація з перероблення відходів.

Діяльність громадських організацій та ініціативних груп

Люботин став другим містом в Україні, яке підписало зобов'язання переходу до zero waste принципів до управління відходами. Створена робоча група з розробки річного та довгострокового плану дий та стратегії просування міста у цьому напрямку: проводиться масштабна інформаційна кампанія з популяризації децентралізованого компостування та роздільного збору відходів, впроваджуються компостні станції на рівні шкіл, планується реалізація пілотного проєкту Zero Waste School в одній зі шкіл Люботина. У планах міста - значно зменшити кількість залишкових відходів, які йдуть на видалення на полігон.

РЕЗУЛЬТАТИ АУДИТУ БРЕНДІВ ТА ВІДХОДІВ

Місце збору відходів: центральний парк, вул. Шевченка, та житловий масив, вул. Будівельна

Кейс: центральний парк та житловий масив

Характеристика зібраних та проаналізованих відходів

Кількість проаналізованих відходів - **800** одиниць, вага яких складає близько **100** кг.

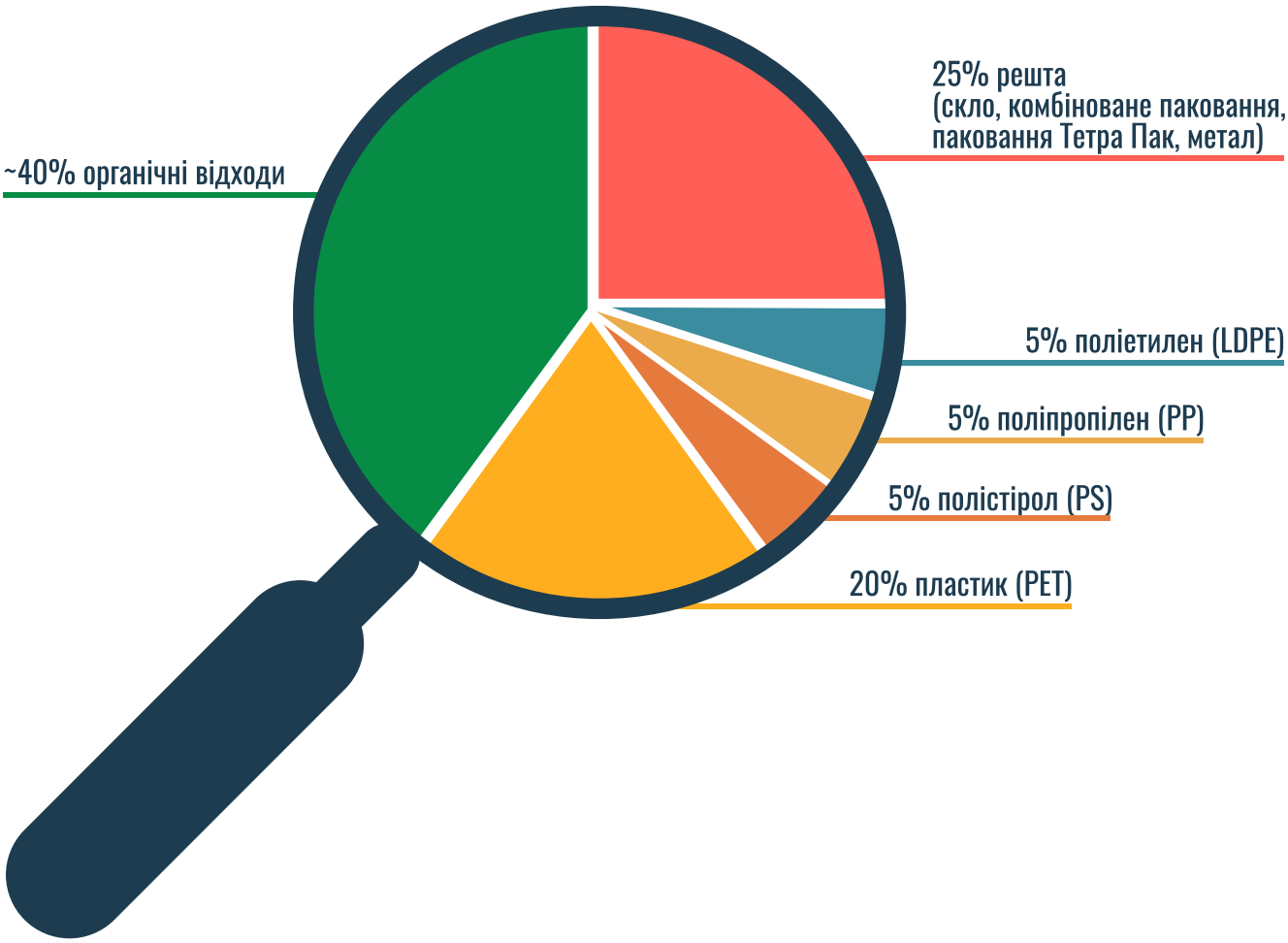

Діаграма 1. Морфологія зібраних відходів у м. Люботин.

НАЙПОШИРЕНІШІ БРЕНДИ ТА ПАКОВАННЯ/ТАРА, ЩО ПІДДАЮТЬСЯ ПЕРЕРОБЦІ (В КГ)

Поліетиленурефталат (PET):
PepsiCo (3 кг)
The Coca-Cola Company (3 кг)
Carlsberg Group (2 кг)

Метал: GREENWAY (2 кг), Monster Energy (2 кг)

Папір: British American Tobacco (паковання з-під сигарет) (0,5 кг)

Скло:
ТОВ «НОВІ ПРОДУКТИ» (12 кг)
ТОВ «АЛЕФ-ВИНАЛЬ-С» (10 кг)
ООО «ЛВН Лимитед» (7 кг)
ТОВ «ПТК ШАБО»

ТИПИ ПАКОВАННЯ	ВАГА ЗІБРАНИХ ОДИНИЦЬ
Скляна пляшка	29 кг
ПЕТ-пляшка	8 кг
Метал	4 кг
Тетра Пак	2 кг

Поліпроплен (PP): ПОГ «АПВТ «ФІРМА ЛАСКА» (1 кг), ТМ «Своя Лінія» (0,5 кг), Mondelēz International, ТОВ ХЛІБОЗАВОД «НОВО-БАВАРСЬКИЙ», ТМ «Розумний вибір», Mars, Incorporated, ДП «КК «РОШЕН»

Поліетилен: АТБ Маркет

Паковання типу тетра пак: PepsiCo (1 кг), ТОВ «ЕКО-СФЕРА» (1 кг)

Примітка. *Станом на грудень 2021 року, в Україні існує тільки одне підприємство, яке переробляє змішане паковання типу тетра пак та горнята для напоїв із собою, яке знаходиться у м. Зміїв (Харківська обл.). Через відсутність механізму розширеної відповідальності виробника (РВВ) та часто високої вартості логістики, змішане паковання такого типу переробляється або у співпраці з локальними заготівельниками, сортувальними станціями, які мають прямі домовленості, або ж на волонтерській основі, наприклад, ініціатива «Тетра-паті» у м. Маріуполь, тому у інших містах, описаних у цьому звіті, паковання типу тетра пак підпадатиме під категорію «потенційно піддається переробці»). Географічне розташування міста Люботин робить переробку тетра паку зручною логістично, саме тому у випадку з цим містом переробка такого типу сировини відбувається на системній основі.*

Всі наведені вище предмети могли б бути зібрані та відправлені на переробку за умови існування в Україні діючого інструменту розширеної відповідальності виробників (РВВ), і тільки на початку заснування знаходяться організації розширеної відповідальності виробників (ОРВВ), що закріплюється у законі «Про відходи» 2207-1д, який зараз на доопрацюванні до 2-го читання (станом на грудень 2021).

Примітка. *РВВ (згідно визначення OECD, Організації економічного співробітництва та розвитку) — це підхід у межах екологічної політики, згідно з яким відповідальність виробника за продукт поширюється на післяпродажний етап його життєвого циклу.*

Найпоширеніші бренди, паковання/тара, що НЕ переробляється (в кг):

- Фільтри з сигарет British American Tobacco (0,3 кг, бо є пластиковмісними);
- Поліпроплен (PP): PepsiCo, Mondelēz International;
- Комбіноване паковання: ТМ «Своя Лінія» (0,5 кг), PepsiCo (0,5 кг), ТОВ «ТРИ ВЕДМЕДІ» (0,3 кг), ТМ «Розумний вибір» (0,3 кг), ТОВ «ЛАСУНКА» (0,3 кг).

ПРОПОЗИЦІЇ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ ЗІБРАНИХ ДАНИХ

Кейс: житловий масив (переважно приватний сектор)

1. Зважаючи на високий вміст органічних відходів — близько 40% — доцільним буде запровадження централізованої або ж децентралізованої системи компостування. Це не тільки майже вдвічі зменшить навантаження на полігон, але й сприятиме зменшенню забруднення вторсировини та усуне неприємний запах з контейнерів (особливо у весняно-літній період).
2. Проведення широкої просвітницької кампанії щодо роздільного збору органічних відходів із наголосом саме на децентралізоване компостування, так як більшість населення міста складає приватний сектор, відповідно, є можливість встановлення прибудинкових компостерів.
3. Зважаючи на те, що лише 35% населення Люботина охоплене послугами з вивезення відходів, моніторити домогосподарства, які таких договорів не мають, і вже на етапі створення шаблону договору підготувати пропозицію такої моделі поводження з відходами, що максимально зменшила б відсоток захоронення (наприклад, обов'язкове компостування органічних відходів, окремий збір вторсировини як поконтейнерно, так і створюючи муніципальні «сортувальні острови» — своєрідні сортувальні станції, куди мешканці/ки змогли б відносити свою вторсировину безкоштовно, тому що кількість зібраної вторсировини під час аудиту становила близько 40%) з наголосом на принцип «плати за те, що викидаєш» та регулюванням оплати за вивезення ТПВ згідно з кількістю продукованих змішаних відходів.
4. Маркування на контейнерах чи сортувальних майданчиках повинні бути чіткі, зрозумілі, а також відповідати реальній системі поводження з відходами у місті.
5. Помічним стане впровадження роздільного збору відходів у публічних місцях: у парку та на ринку — відповідно до типів відходів, що там утворюються.
6. Під час масових заходів слід запровадити заборону чи обмеження використання одноразового пластикового посуду.

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ

Населення міста - близько 100 тис. осіб.
За археологічними джерелами, виникнення Кам'янця датується XII століттям. У наш час місто цікаве для туристів – Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець» входить у список «Семи чудес України», а головною візитівкою міста є фортеця.

Крім туристичного спрямування, місто завжди мало промисловий потенціал. У Кам'янці-Подільському від радянського часу розвинена промисловість, зокрема, виробництво будівельних матеріалів (цементний завод, кабельний, завод з виробництва оцинкованої бляхи, цегельний, асфальтний) і машинобудування (КПсільмаш), виробництво інструментарію (приладобудівний, автоагрегатний, електромеханічний заводи), також у місті є підприємства деревообробної, меблевої, легкої (швейна фабрика) та харчової промисловості.

СТАН СФЕРИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

Муніципальна система поводження з відходами

У поводженні з побутовими відходами у місті як і в Хмельницькій області загалом, переважає їх захоронення (близько 99% побутових відходів), частка компостування та переробки залишається незначною.
У місті збором та вивезенням побутових відходів займається КП «Спецкомунтранс». Збирання побутових відходів здійснюється за допомогою контейнерної системи: на території міста діє 721 контейнерний майданчик.
Також КП "Спецкомунтранс" господарство проводить дегазацію міського сміттєзвалища та має з 2018 році на балансі сортувальну лінію, яку не запускають та, фактично, не користуються нею.
На Хмельниччині існує проблема з перевантаженістю полігонів. Зокрема, потребують розширення або закриття полігони у 6 містах в тому числі і Кам'янець-Подільський. Слід врахувати, що Кам'янець-Подільський є містом районного значення і послугами полігону ТПВ користуються також наближені села.

Заготівельники та бізнес

У Кам'янці-Подільському процес сортування залишається виключно ініціативою окремих його мешканців. Усі, хто займається роздільним збором відходів, можуть скористатися послугами 2 пунктів прийому вторсировини. Окремо є можливість здати металеві компоненти на пункти прийому металобрухту. Компостування присутнє лише в поодиноких випадках в приватних будинках.

Діяльність громадських організацій та ініціативних груп

Діяльність ГО Eco_hub-KP спрямована на освітні і просвітницькі проекти, наприклад, постійно проводяться уроки та майстер-класи у вигляді гри для дітей у садочках та школах Кам'янця-Подільського. Налагоджується співпраця з екологізації малого бізнесу, а саме з кав'ярнями, проводяться акції до World Refill Day, Еко пікнік та регулярні акції з прибирання популярних локацій міста. До екологічної діяльності на регулярній основі долучаються студенти/ки-екологи/ні Кам'янець-Подільського національного університету ім.І.Огієнка.
Також існує екологічна ініціатива "Чисті схили", які організовують акції з прибирання каньйону річки Смотрич. На регулярній основі у цьому ж напрямку працює осередок "Пласт".

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ

РЕЗУЛЬТАТИ АУДИТУ БРЕНДІВ ТА ВІДХОДІВ

Місце збору відходів: територія оглядового майданчика (та прилегла територія) орієнтовно площею 1,5 га, що знаходиться у Дендропарку міста

Кейс: громадський простір, парк

Характеристика зібраних та проаналізованих відходів

Під час проведення бренд-аудиту з обраної території було зібрано **8** мішків відходів та **1** шина.

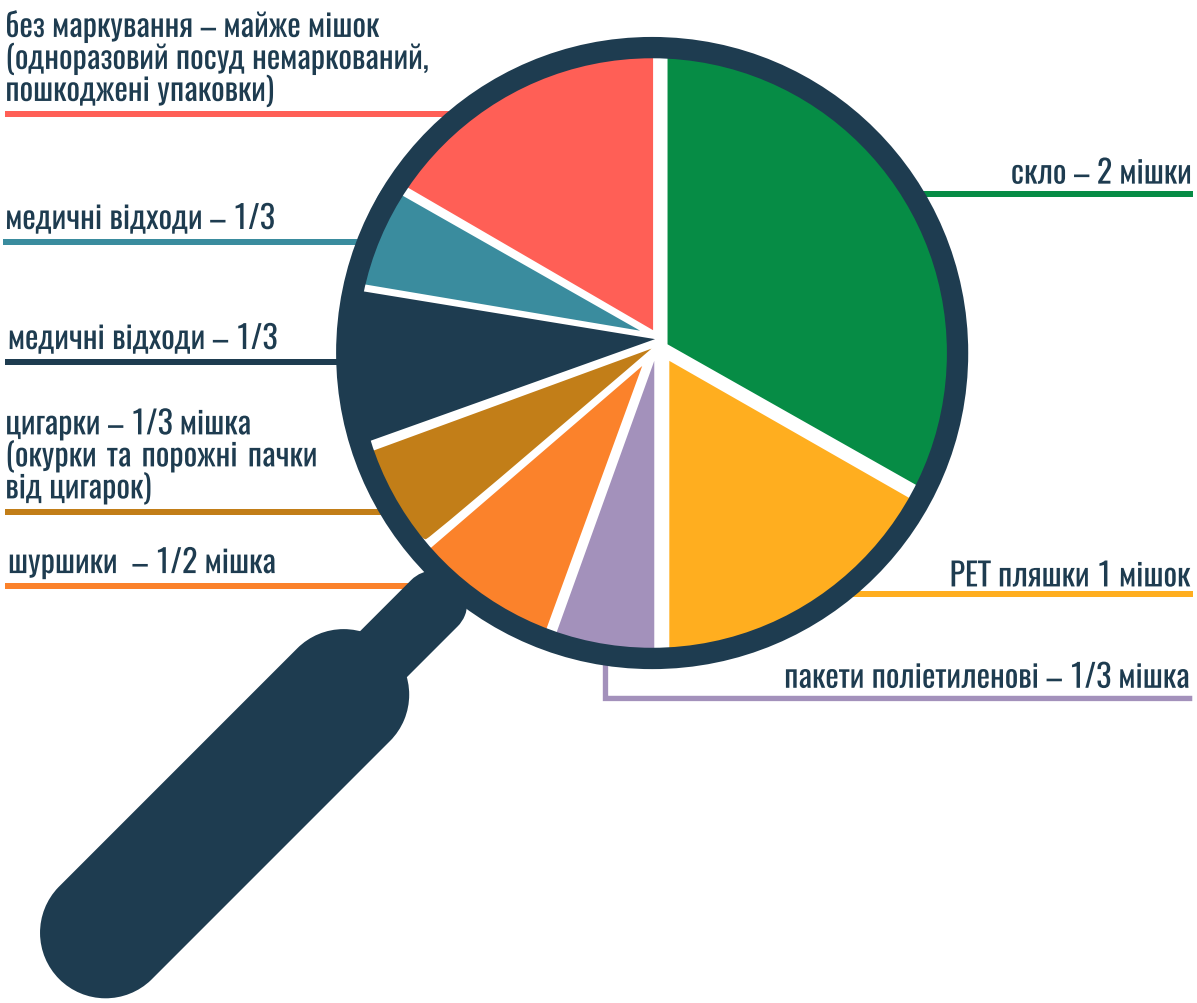

Діаграма 2. Морфологія зібраних відходів у м. Кам'янець-Подільський

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ

Найпоширеніші бренди, паковання/тара, що піддаються переробці (в кг):

- Скло: всього 77 одиниць, серед яких: Highland fox ("Золотоношский N3 "Златогор"); Garage (Carlsberg); Brendi cola (Оболонь); Svizhyy rozlyv (Перша приватна броварня).
- ПЕТ-пляшка: всього 73 одиниці, серед яких: karavan (ТМ «Караван - ВФ «Панда», Sprite (Coca-Cola Company); Ivivske (Carlsberg Group); chernigivske (Чернігівський пивкомбінат «Десна» САН ІнБев Україна); Zakarpatske (Перша приватна броварня).
- Метал – всього одиниць не вказуємо, оскільки непропорційно порівнювати кришечки та банки від напоїв. ТОП-5 виробників: БАЛТИКА ("Carlsberg Group "); BeerMix та hike ("Оболонь"); Monster (Monster Beverage); CocaCola ("Coca-Cola Company).
- Тетра-пак – Наш сік (ОАО «ОДЕССКИЙ КОНСЕРВНЫЙ ЗАВОД ДЕТСКОГО ПИТАНИЯ» (ОКЗДП); Квітень (ООО "Эко-сфера"); більшість склали упаковки, які не вдалося ідентифікувати.

ТИПИ ПАКОВАННЯ/ТАРИ	КІЛЬКІСТЬ/ОБ'ЄМ ЗІБРАНИХ ОДИНИЦЬ
Скляна пляшка	77 (2 мішки)
ПЕТ-пляшка	73 (1 мішок)
Метал	- (1/2 мішка)

Найпоширеніші бренди, паковання/тара, яке НЕ переробляється (в кг):

- Цигарки - ТОП виробників: LM (Philip Morris); Winston та Davidoff (Imperial Brends); KENT (Reynolds America Inc), дуже багато неідентифікованого;
- Пластик ("шуршики", поліетиленові пакети, комбіноване паковання) – ТОП виробників: Flint та Козацька розвага ТОВ Снек Експорт; Рудь (АТ «Житомирський маслозавод»); Лейз та Хрустім (PepsiCo); насіння соняшника Групи компаній Snack Production.
- Медичні відходи – переважна більшість медичні маски. Також були блістери від деяких ліків.

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ

Пропозиції рішень на основі зібраних даних

Кейс: громадський простір, парк

1. Так як більшість зібраних та проаналізованих відходів становить вторсировина, варто встановити контейнери для роздільного збору вторсировини та забезпечити їхню логістику до переробників опісля. Не обов'язково встановлювати 3-4 різнотипні контейнери, можна встановити один для змішаних відходів, один - для скла, і ще один - для решти вторсировини, зробивши контейнери для вторсировини більшими та привабливішими.

2. Якщо виникає питання привабливості контейнерів для сортування, то ця проблема вирішується проведенням, наприклад, конкурсу із дизайну контейнерів відповідно до ландшафту та стилістики парку (якщо така є). Контейнери для роздільного збору відходів можуть стати цікавим доповнення до існуючої інфраструктури, якщо їх правильно розмістити відносно місць для сидіння та місць скупчення людей, а також правильно промарковано.

3. Варто також проводити активну роботу серед жителів міста для підвищення екосвідомості і обізнаності громадян у сфері поводження з відходами. Проведення акцій, майстер-класів, тощо.

ЛУЦЬК

Кількість населення Луцької міської територіальної громади становить 244 678 осіб, в місті Луцьку 217 197 осіб.
Місто засноване у 1085 році, тому воно досить туристично привабливе через архітектурні особливості та загальне привабливе розташування.

Основною галуззю виробництва в Луцьку вже деякий час залишається промисловість.
Нині в місті функціонує понад 400 промислових підприємств. Луцьк реалізує понад чверть загальнообласного обороту промислової продукції. 90% припадає на продукцію переробної промисловості.
Популярним видом житла у Луцьку є таунхауси і жилі масиви з інфраструктурою, де будують кілька багатоповерхових будинків, але не більше 5 поверхів.

СТАН СФЕРИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

Муніципальна система поводження з відходами

Збір вторсировини в Луцьку забезпечує КП "Луцькспецкомунтранс". Перевізник встановлює контейнери типу "євро", ємністю 1100 л. Сьогодні у Луцьку є понад 500 точок, де стоять євроконтейнери, з них 174 майданчики мають накриття.
В 2019 році КП розробило стратегію збору сухих і мокрих відходів. Біля цих контейнерів, зазвичай, стоїть ще й сітка для ПЕТ-пляшки. Вміст обох видів контейнерів комунальники із "Луцькспецкомунтранс" збирають у один вантажний автомобіль і відвозять на сортувальну лінію на вулиці Трункіна. В день на сортувальну лінію на Трункіна заїжджають близько 11 сміттєвозів. За вимогою закону, все міське сміття повинно пройти етап сортування, однак на місці сортують пластик, тобто, ПЕТ-пляшку, ємності від різних миючих засобів, від масла, від олії (ПЕТ та LDPE), тетра-паки, скло, метал і картон (якщо вони не забруднені органікою). Грубе дерев'яне сміття – як от гілля, крісла, дивани – розпилюють і спалюють у твердопаливному котлі на місці.
Все що не відсортувалось на Трункіна, відправляється на полігон в с. Брище, куди відходи звозить не тільки Луцьк, але і більшість ТГ області. Полігон вичерпує свою спроможність приймати відходи. відповідно, зараз стоїть питання пошуку нової території для полігону.
У листопаді 2021 року за кошти міста було встановлено зовнішні компостери у 20-ти дитячих садочках міста.

Заготівельники та бізнес

У Луцьку працює приватне підприємство у цій галузі "Вторма Волинь", але зараз вони співпрацюють з великими підприємствами. Збирають: папір, PET, HDPE, ящики пластикові, стрейч-плівку.
Також у місті є приватні станції прийому вторсировини, але вони важко відслідковуються через непостійність функціонування. Найчастіше там приймають папір, PET, алюмінієві бляшанки, скло, донедавна можна було здати стрейч-плівку.
В Луцьку з'явився виробник біогумусу - "Пастернак Біо", які висловили готовність співпрацювати з містом, проте далі співробітництво не просувається.

Діяльність громадських організацій та ініціативних груп

До сортування і компостування в місті приєднуються школи: багато де збирають макулатуру, одна школа та дитячий садок мають вуличні компостери.
Щодо збору небезпечних відходів, то єдине, що цього класу можна здати - батарейки і акумулятори в коробки від "Батарейки! Здавайтеся" (WOG, JUSK, Епіцентр, Нова Лінія, Сільпо).

РЕЗУЛЬТАТИ АУДИТУ БРЕНДІВ ТА ВІДХОДІВ

Місце збору відходів: вул. Липинського 9, територія смітників ОСББ

Кейс: житловий комплекс (багатоквартирний будинок)

Характеристика зібраних та проаналізованих відходів

Сміттєві контейнери, де був здійснений аудит, охоплюють ~ 250 кв (ОСББ на 130 кв і два сусідні будинки, з яких приблизно половина викидає у ці смітники). Тут стоїть 4 сміттєвих баки, кожен з яких на 1100 л. Окремо встановлений контейнер-сітка для збору ПЕТ-пляшки.
Відходи вивозять 4 рази на тиждень.
На території знаходиться 3 медичних заклади. За час аудиту викид медичних відходів був здійснений ще кілька разів.

Було зібрано та опрацьовано **91,4** кг відходів.

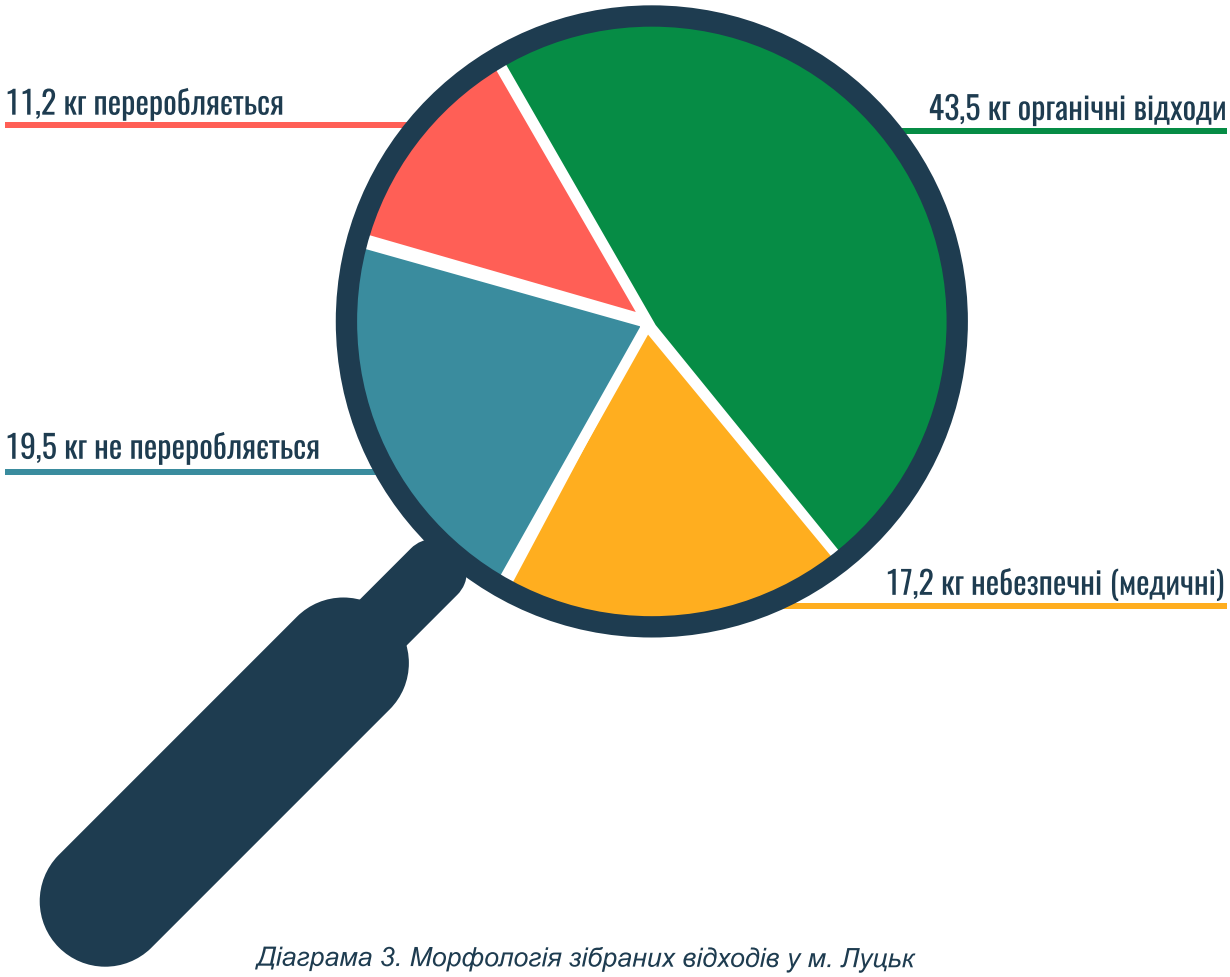

Діаграма 3. Морфологія зібраних відходів у м. Луцьк

Найпоширеніші бренди, паковання/тара, що піддаються переробці (в кг):

Серед придатної до переробки вторсировини (11,2 кг) можна виділити:

- Папір - 2 кг. Кілька паковань з-під різних виробів, картонні коробки, багато рекламних листівок, небрендовані коробки і пакувальний папір;
- Скло - 5 кг або 10 одиниць; бренди "Торчин", "Гріндей", "Шустов", "Віторіо", пиво "Львівське", "Тетерів","Леф";
- Метал - 2,2 кг; бренди "Балтика", "Бланш", "Бір Мікс", "Монстер", "Тетерів", "Пепсі", "Фанта" та жерстянки з-під рибних консервів;
- ПЕТ-пляшка (пластик) - 1,3 кг; бренди "Моршинська", "Кока-Кола", "Пепсі", "Яготинське", "Львівське", "Простоквашино";
- Тетра пак - 33 одиниці: горнята для напоїв із собою, не брендовані 16 шт.,тара з-під-соку та молочки; бренди - "Садочок", "Річ", "Наш Сік","Агуша", "Молокія", "Селянське", "Угринів";
- Пластик інших типів, що придатний до переробки, але у Луцьку можливість здати на переробку відсутня: тверда тара з-під побутової хімії HDPE та PP, тверда тара з-під молочки PP, м'яка упаковка LDPE, все брендовано.

ТИПИ ПАКОВАННЯ	ВАГА ЗІБРАНИХ ОДИНИЦЬ
Скляна пляшка	10 одиниць (5 кг)
ПЕТ-пляшка	16 одиниць (1,3 кг) +13 одиниць інших типів
Метал	17 одиниць (2, 2 кг)
Тетра Пак	33 одиниці

Також серед змішаних відходів було знайдено 6 одиниць батарейок - "Кодак" 5 шт, "GP Super" 1 шт.

Примітка. *Акумуляторні батареї, енергозберігаючі та люмінесцентні лампи відносяться до небезпечних відходів, тому що містять ртуть, свинець, кадмій, марганець та інші небезпечні хімічні елементи. Відповідно, вони повинні збиратись окремо від побутових відходів та передаватись на утилізацію ліцензованим підприємствам. Станом на листопад 2011 року, в Україні не існує жодного підприємства із переробки відпрацьованих батарейок, але існує ДП "Боднарівка" у Львові, де переробляють люмінесцентні лампи.*

Найпоширеніші бренди, паковання/тара, яке НЕ переробляється (в кг)

Пластику, який не переробляється, виявилось більше, ніж того, який можна переробити - 19,5 кг. Серед цієї фракції найбільшою виявились одноразову дитячі підгузки - 8 кг. Також варто виділити:

- поліетиленові пакети: 6 великих та близькою 100 штук фасувальних;
- пачки з-під цигарок: “L&M”, “Rothmans”, “Heets”, “Fiit”, “Sobranie”,“Winston”;
- одношарові пластикові упаковки без маркування (21 одиниця);
- багатошарові пластикові упаковки (31 одиниця). бренди: “Лейс”, “Люкс”, “Агуша”, “Чудо”, “Машенька”, “Селянське”, “Щедро”, “Молокія”; паковання від дитячого харчування (повні, не використані) “Чудо Чадо”, харчування для котів “Віскас” і “Кітекат”;
- вологі серветки;
- одноразовий посуд і контейнери, більшість - без маркування та брендування (близько 30 одиниць, імовірно - з відділу готовоі продукції гіпермакету “Там Там”, що знаходиться по сусідству)(пластик ноунейм):
- одноразовий пластик: залишкове сміття у вигляді кількох гігєнічних прокладок, пластикових паличок з-під: чупа-чупса, повітряних кульок, чистки вух, наклейки, шуршики (типу як з під круп, але без брендування), чеків.

Також до цієї категорії відносяться і медичні відходи, так як на території ОСББ є медичні заклади і смітнику виявилось 17,2 кг цієї медичних відходів.

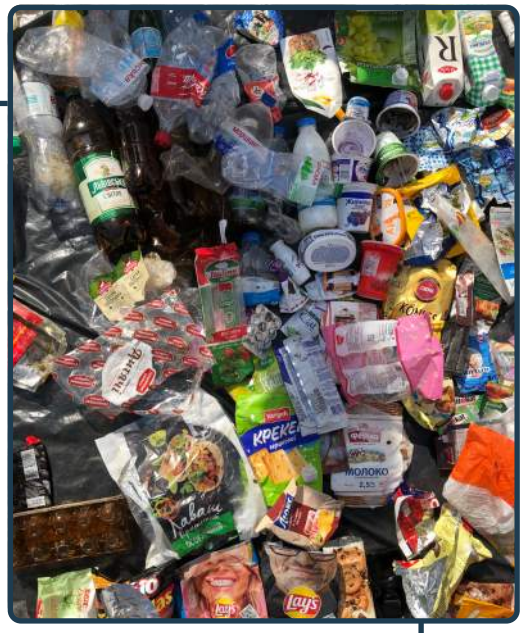

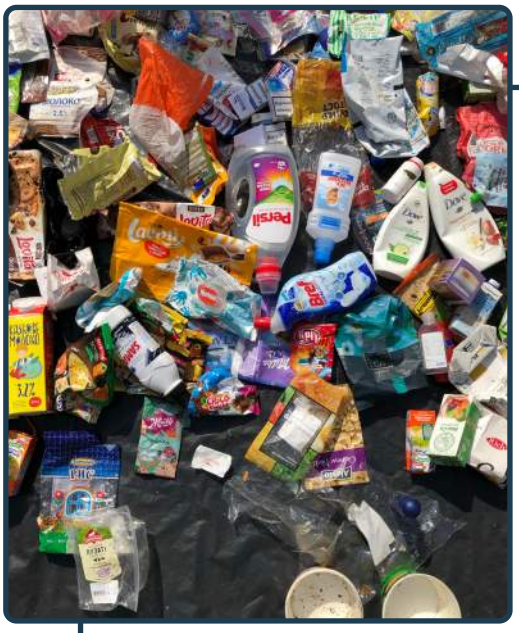

Пропозиції рішень на основі зібраних даних

Кейс: житловий масив (багатоквартирний будинок)

1. Розробка для міста стратегії поводження із органічними відходами. Зважаючи на високий вміст органічних відходів - близько 50% - доцільним буде запровадження централізованої або ж децентралізованої системи компостування. Місто не обов'язково повинно брати на себе всі витрати та навантаження. пов'язані із централізованим компостуванням, натомість, можна стимулювати населення компостувати децентралізовано. Це не тільки майже вдвічі зменшить навантаження на полігон, але й сприятиме зменшенню забруднення вторсировини та усуне неприємний запах контейнерів (особливо у весняно-літній період).
2. Проведення широкої просвітницької кампанії щодо роздільного збору органічних відходів із наголосом на компостування, першочергово, децетралізоване, а також мінімізацію одноразового та сортування ресурсоцінного. Кампанія повинна проводитись із наголосом на "плати за те, що викидаєш", стимулюючи населення фінансово мінімізувати змішані відходи.
3. Запровадження роздільного збору вторсировини як поконтейнерно, так і створюючи муніципальні "сортувальні острови" - своєрідні сортувальні станції, куди мешканці змогли б відносити свою вторсировину безкоштовно.
4. Маркування на контейнерах чи сортувальних майданчиках повинні бути чіткі, зрозумілі, а також відповідати реальній системі поводження з відходами у місті.
5. Щодо батарейок, то важливо проводити просвітницьку діяльність та доносити населенню інформацію про небезпечність цього типу відходів. За можливості забезпечити муніципальний збір з подальшим передаванням цього типу відходів на переробку (як це роблять Львів, Полтава, Хмельницький тощо)
6. Впровадження програми із промоції багаторазової тари: як для напоїв, так і для кулінарії у супермаркетах та попкорну у кіно. Особливо зважаючи на законопроект про заборону певних видів одноразового.
7. Питання утилізації медичних відходів зараз регулюється Наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами» від 08 червня 2015 року No 325 . Залежно від типу відходів, вони можуть підлягають обов'язковому знезараженню фізичним або хімічним методом і після його проведення передаються на підприємства, що мають ліцензію на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами та мають відповідне сертифіковане обладнання. Медичні заклади бідь-якого типу не мають права викидати свої відходи до загальних смітників житлового масиву, а повинні мати окремо укладені договори із спеціальними ліцензованими підприємствами для утилізації своїх відходів. На цьому етапі важливо забезпечити дотримання медичними заклади відповідних норм законодавства.

ХЕРСОН

Населення міста Херсон станом на 2014 рік — 297 593 осіб. (2014), населення херсонської ОТГ — понад 322 тис. осіб.
Херсон заснований у 1778 році як колиска Чорноморського флоту. Провідними галузями промисловості протягом тривалого періоду були: металообробна і машинобудівна, харчова і текстильна. Але більшість промислових підприємств, створених в радянський період, зараз не працюють. З підприємств харчової промисловості найбільшими є Херсонський консервний комбінат, хлібний, м'ясний, рибний комбінати, млинокомбінат, молочний, виноробний заводи, макаронна фабрика.
За характером будівництва обсяги виконаних робіт розподілились таким чином: роботи з нового будівництва – 32,1% від загального обсягу, з капітального та поточного ремонтів – 34,0% з реконструкції та технічного переоснащення – 33,9%. Обсяг введеного житла у розрахунку на 10 тис. населення, кв.метрів загальної площі за перше півріччя 2020 року становить – 356 кв. метрів житла.
Лінк на звіт

СТАН СФЕРИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

Муніципальна система поводження з відходами

В Херсонській області всього налічується 187 полігонів ТПВ та сміттєзвалищ.
За даними статистичної звітності, у 2018 році у м. Херсоні утворено 29547,432 т відходів усіх класів небезпеки, у тому числі від економічної діяльності підприємств – 28384,923 т, від домогосподарств – 1162,509 т.
В частині поводження з відходами переважна більшість утворених відходів видалено у спеціальних місцях чи об'єктах – 15605,638 т; утилізовано – 4859,782 т; спалено – 278,666 т.
Міський полігон твердих побутових відходів, який розташований по вул. Ракетній, функціонує з 1968 року (30,8 га).
Сортувальна інфраструктура на рівні міста відсутня. Станом на початок 2021 року на території міста в житловому фонді встановлено 659 контейнерів для збирання ПЕТ-пляшки.
У місті Херсон немає департаменту поводження з відходами, цим питанням займається департамент житлово-комунального господарства і КП «Екополіс» (колишня «Ітака»). У Херсоні послуги захоронення побутових відходів надають більше п'ятнадцяти фірм не за затвердженим тарифом, а за так званою «ціною послуги». Багато мешканців/ок не мають договорів на вивезення побутових відходів, особливо в сільських територіях, які приєднались до Херсону, і викидають відходи у природне середовище.
Херонська міська рада отримала пропозицію від українсько-німецької компанії щодо побудови переробного заводу, проте компанія та пропоновані нею умови доволі сумнівні і викликають багато запитань у громадському секторі.
Також у 2018 році ХОДА було розглянуто та надано висновки щодо проектів будівництва сміттєпереробного заводу на території Херсонської області відповідно до наданих документів Попереднього техніко-економічного обґрунтування «Проект з будівництва сміттєспалювального заводу в Херсонській області (2Х300 тон/день)» та сміттєпереробного заводу на території Херсонської області відповідно до наданих документів Попереднього техніко-економічного обґрунтування «600 Т/д Піролізний енергетичний проект ТПВ у Херсонській області, Україна».

Заготівельники та бізнес

20 травня 2021 року в Херсоні відкрився сортувальний центр «Херсон сортує», відкритий ТОВ Green Line SV, який приймає більше 40 фракцій відходів і у тому числі небезпечні відходи. Крім того ТОВ Green Line SV обладнало 8 майданчиків в ОСББ міста Херсона для роздільного збору відходів
Щодо пунктів заготівлі вторсировини, то їхня діяльність прямо не регулюється законодавством (як і в інших населених пунктах України) і про них майже немає даних.
В Херсоні є представництво компанії «Vtorma ua».

Діяльність громадських організацій та ініціативних груп

У Херсоні є контейнери для збору відпрацьованих батарейок від «Батарейки здавайтесь».
Серед місцевих проектів варто також виділити:
1. Компостер для збору органічних відходів в шкільних їдальнях, проект «Компола» – гімназія No 3 ім. В.Ф. Заботіна, м. Херсон;
2. Вермикомпостер в ОСББ «Театральне», м. Херсон, вул. Театральна 20;
3. Невелика вермиферма, організована ГО «Добробуд»

РЕЗУЛЬТАТИ АУДИТУ БРЕНДІВ ТА ВІДХОДІВ

Місце збору відходів: вул. Ушакова, 57, біля кав' ярні «Enjoy», 7 смітників
Кейс: вуличні смітники у центрі міста

Характеристика зібраних та проаналізованих відходів

Вага проаналізовних відходів - **4,06** кг

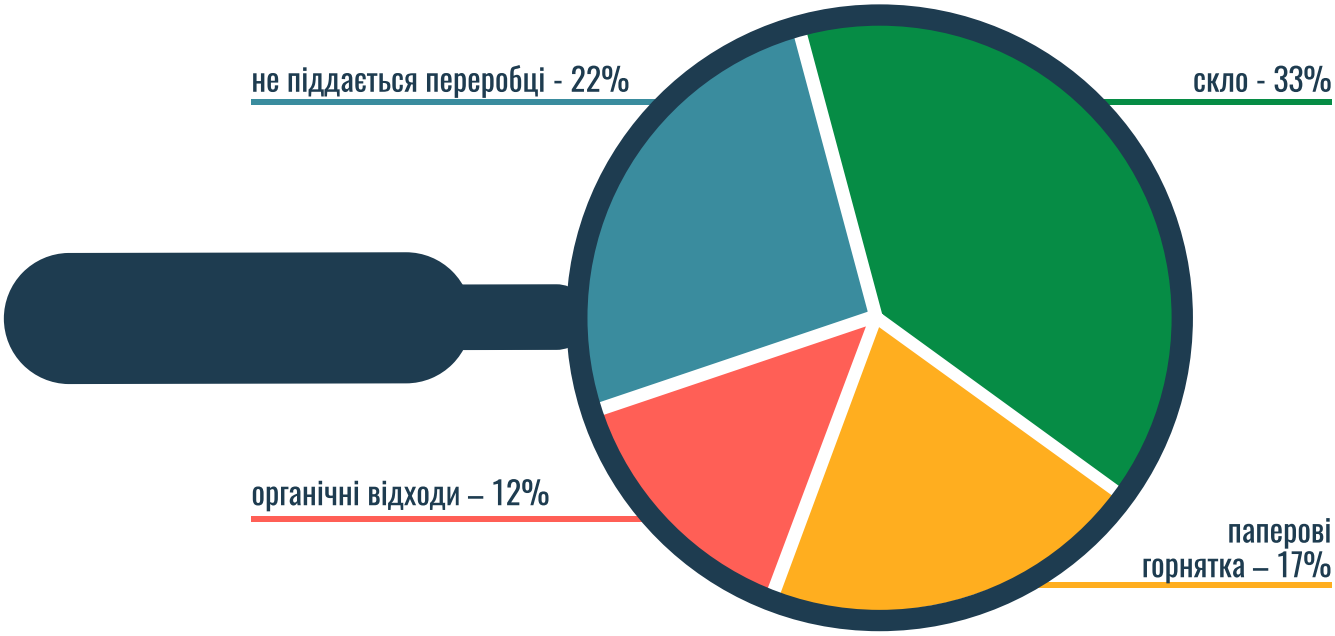

Діаграма 4. Морфологія зібраних відходів у м. Херсон

ХЕРСОН

Серед зібраних відходів придатна для переробки фракція – 3,19 кг (78%), із них найбільшими фракціями є скло 1,34 кг (33%), органічні відходи – 0,48 кг (12%), потенційно придатні до переробки паперові горнятка (змішане пакування) – 0,71 кг (17%), непридатна для переробки фракція – 0,87 кг (22%).

Знайдені типи відходів є доволі передбачуваними: відсутність великогабаритних відходів вказує на те, що це прохідна територія, мешканці/ки міста довго тут не затримуються. Відчутними є відходи кав'ярень, особливо одноразові паперово-пластикові горнятка, які хоч і складають тільки 17% зібраних відходів, є великі за об'ємом та доволі швидко призводять до наповнення контейнера та потреби його спорожнення. Забезпечення їхньої переробки залишається під питанням.
Серед придатного до переробки паковання переважає продукція компанії "Coca-Cola": ПЕТ-пляшка – 4 одиниці та алюмінієва бляшанка – 2 одиниці.

Серед непридатного до переробки варто виділити наступні типи паковання:
Обгортки з-під цукерок "Roshen" – 14 одиниць.
Недопалки Kent, Iqos, Rothmans, LP, Winston – загалом 112 одиниць.

Пропозиції рішень на основі зібраних даних

Кейс: вуличні смітники у центрі міста

1. Мінімізація одноразової тари для напоїв із собою та кондиментів через запровадження заохочення клієнтів/ок приходити з власною багаторазовою тарою (через систему лояльності чи знижок, наприклад).
2. Стимулювати заклади впроваджувати системи багаторазової заставної тари для напоїв сегм енту "to-go" на зразок Zero Cup (Львів) і Cuptou (Одеса).

Система працює такий чином: клієнт/ка замовляє напій зі собою у багаторазове горня та залишає за нього фіксовану суму застави. Після того, як напій було спожито, клієнт/ка має змогу повернути горня у цю кав'ярню чи в іншу, якщо до цієї системи долучені також інші заклади, та отримати суму застави назад.

3. Запровадження роздільного збору вторсировини у міському просторі.
4. Потрапляння органічних відходів можна мінімізувати шляхом створення у громадських місцях вуличних компостерів або ж запровадження централізованої системи збору органічних відходів як такої.

МАРІУПОЛЬ

Населення: *понад 475 тис. осіб (за неофіційними даними, в місті проживає по факту вже більше 500 тис осіб, за іншими ж даними - біля 700 тис).*
Рік заснування міста 1778 р.
Головні віхи економіки та промисловості: Основною галуззю господарського комплексу є промисловість (близько 26% всіх зайнятих). Біля 70 % експорту продукції припадає на металургію. В індустрії будівництва зайнято близько 6% працюючого населення міста, в галузі транспорту - 3%. Інші сфери економіки міста – це, наприклад, IT сфера, у якої задіяно біля 25 000 працюючих.

СТАН СФЕРИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

Муніципальна система поводження з відходами

Маріуполь – прифронтове місто, частково це зумовлює деякі особливості поводження з відходами. Наприклад, неможливо будівництво інфраструктури в бік сходу, зросли відходи кейтерингу, які здебільшого складає одноразовий посуд (харчування військових, гуманітарна допомога). Оскільки всі заводи з переробки вторсировини розташовані далеко, логістика впливає на ціни, у пунктах прийому міста найнижчі ціни в країні. Оскільки для прийому металу потрібна ліцензія, здати його (крім ж/б) складніше, існують 3 пункти прийому металевих відходів, один за яких - офіційно оформлений, хоча безпосередньо в місті є багато металургійних підприємств.
Вивіз ТПВ, РПВ та будівельного сміття здійснюється комунальним підприємством (КП) "Комунальник".
Відходи вивозяться щодня на Лівобережний полігон. Зараз триває будівництво більшого сучасного полігону поряд з існуючим, який вже на 90% заповнений.
В місті не налагоджений збір вторсировини на муніципальному рівні. Збір та вивіз вторсировини на переробку проводиться не комунальними установами, а приватними підприємствами, наприклад, УтильВторПром, база-заготівельник Еко Гурт.
Проекти муніципалітету щодо поводження з відходами стосуються сортувальної лінії на самому сміттєвому полігоні, планується будівництво нового полігону.
Місцевою владою зараз розглядається проект Стратегії розвитку 2030, але про сортування на місцях не йдеться, хоча в попередніх планах та обговореннях Стратегії йшла мова про «нову філософію поводження з відходами».

Заготівельники та бізнес

Підрядники (всі приватні), з якими укладено договори для ОСББ та готелів, забирають вторсировину від 200-300 кг, яку оплачують згідно тарифів. Через це від сортування відмовляються заклади, які не можуть збирати та накопичувати такі об'єми вторсировини. Змішану вторсировину, що збирається в металевих сітчастих кубах, підрядники готові забирати по мірі заповнення кубів, але безкоштовно.
Пункти прийому в місті це так звані «гаражні прийомки», які в більшості випадків офіційно не оформлені. Кількість фракцій обмежена, це, практично, одні й ті ж позиції найбільш цінної вторсировини. Через дальню логістику ціни на вторсировину нижче, ніж в інших регіонах.

МАРІУПОЛЬ

Діяльність громадських організацій та ініціативних груп

Станом на зараз, ініціативи з впровадження роздільного збору вторсировини реалізуються активістами через ГО або окремими ініціативами.

У склад ініціативної групи "Маріуполь сортує" входить ГО "Еко Гурт", серед проектів якої охоплення сортуванням 10% усіх ОСББ міста; встановлено баки для сортування в деяких навчальних закладах (ПЕТ-пляшки та макулатура), 2 проекти з впровадження роздільного збору відходів в закладах гостинності Маріуполя та району, проект "Re-mo-re" з встановлення на пляжах міста великих контейнерів у формі риб для збору ПЕТ-пляшок.

РЕЗУЛЬТАТИ АУДИТУ БРЕНДІВ ТА ВІДХОДІВ

Місце збору відходів: посадка, зона відпочинку (пікнікова зона) на східній межі міста, адреса м. Маріуполь, вул. Азовстальська, 166, координати точки збору - 47°06' 05.4"N 37°40' 26.2"E 47.101487, 37.673940

Кейс: парк, зелена зона на межі міста

Характеристика зібраних та проаналізованих відходів

Усього відходів **60,5** кг: скло 53 кг, ПЕТ пляшки 3,5 кг, змішане сміття 4 кг.

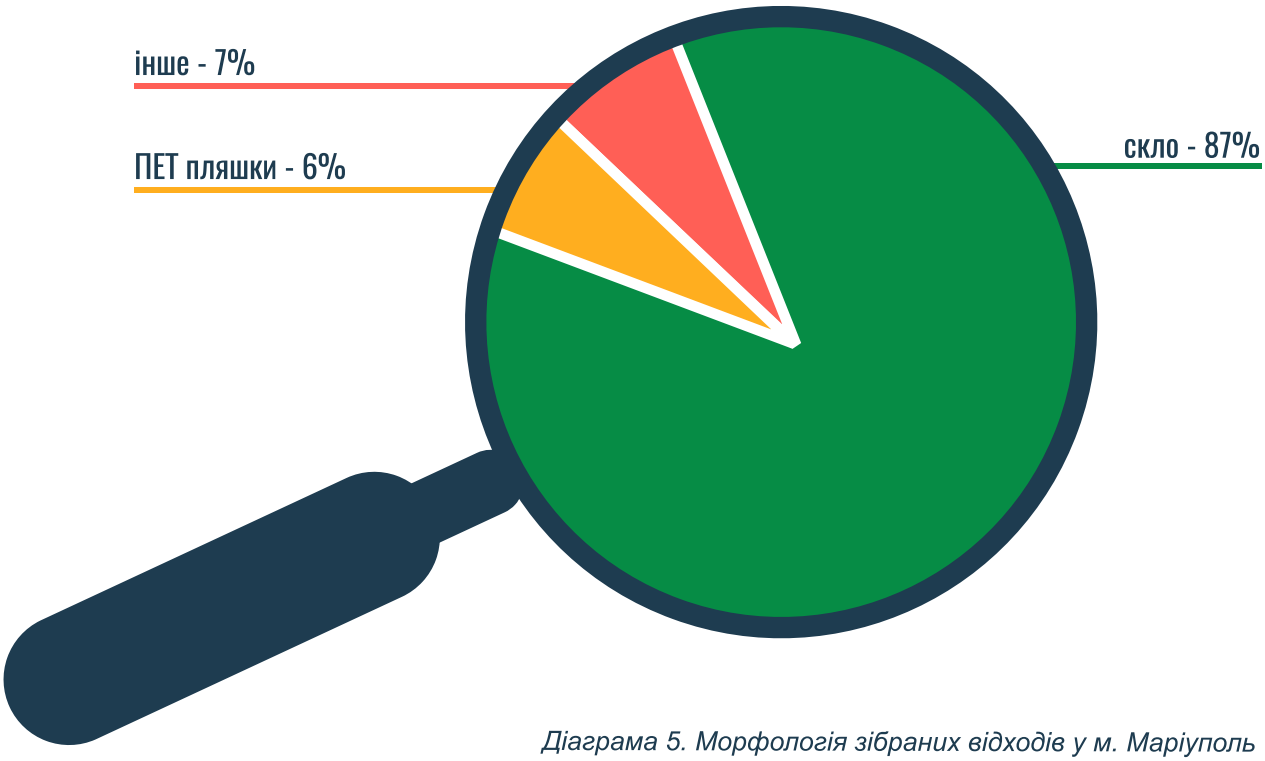

Діаграма 5. Морфологія зібраних відходів у м. Маріуполь

Примітка. *Пластик усіх видів важить значно менше скла, фактично, пластик склав біля третини об'єму усіх зібраних відходів. За кількістю скляних та ПЕТ пляшок приблизно порівну.*

Детальніше по фракціях було виявлено наступні елементи:

Серед скляних відходів цілих пляшок було 33 кг та 20 кг склобою, пляшок – 74 шт.
Хоч пластику у ваговому порівнянні із склом було набагато менше, проте у об'ємному значенні він становив третину зібраних відходів та містив плеяду різного типу виробів та паковання, переважна більшість з яких - одноразові. Пластикові пляшки – 77 шт. – 3,5 кг, сильно забруднені поліетиленові пакети, пакети шуршики (PP та комбінована) – 3 шт. + деякі спалені в багатті, також було знайдено багато великих шматків пластику, походження яких не вдалось встановити.
Окремо варто виділити велику кількість одноразового посуду: 6 шт. (тільки 1 шт. брендований) було знайдено у цілому вигляді, але більшість посуду вже розпалась під дією природніх умов на мікропластик.

Примітка. *Мікропластик - це дрібні частини синтетичних полімерів, діаметром до 5 мм; можуть бути як результатом розпаду більших виробів (волокна з синтетичної тканини, частинки іграшок), або ж повноцінним продуктом (абразивні часточки у скрабах, гліттер).*

На жаль, пластик, перебуваючи у природному середовищі, не може "розкладатися", як часто про цей процес говорять, тому що це синтетична речовина, яка з часом може розпастися тільки на менші частинки, просто втрачаючи свою пластичність. Саме тому питання одноразового пластику є нагальним: одного разу потрапивши у природнє середовище, він, швидше всього, залишиться там назавжди, завдаючи шкоду екосистемам та їх жителям (і нам з вами також).
Було також виявлене комбіноване паковання: тетра пак, включно з паперовими горнятками та тарілками, та пачки з-під цигарок; металеві вироби (жерстяні банки та консервні бляшанки).
Також були досить нетипові знахідки: кегля, обід колеса, 3 комп'ютерні панелі, 2 телефонні трубки, відеокасета, 2 великих чіпа, фільтр для води, 2 ручки від сковорідок, іграшка. Деякі вже не виробляються, жодна не маркована.

Серед знайдених відходів було паковання/тара, що піддається переробці, та, у більшості випадків, містить назву виробника:

1. Carsberg Ukraine (Туборг, Карлсберг, Славутич, Ватрячок, Арсенал, Жигулівське, Балтика, Гараж, Львівське) скло 14 шт. (біля 6 кг), 2 ж/б, ПЕТ пляшки 4 шт.
2. Abibnev Efes (Белый Медведь, Буд, Рогань, Старопрамен, Миллер) скло 15 шт. (біля 6,4 кг), ПЕТ-пляшки 2 шт.
3. Morshynska: ПЕТ-пляшки 11 (від 0,5 до 6 л)
4. Pepsico: ПЕТ-пляшки 9 шт., ж/б 1 шт.
5. First National Alcohol скло 8 шт. (біля 3 кг.)
6. Poltava Beer скло 8 шт. (біля 3 кг)
7. Obolon ПЕТ-пляшки 5 шт., ж/б 3
8. Coca Cola ПЕТ-пляшки 3 шт.

ТИПИ ПАКОВАННЯ/ТАРИ	КІЛЬКІСТЬ ЗІБРАНИХ ОДИНИЦЬ
Скляна пляшка	37
ПЕТ-пляшка	32
Метал	6

А от серед паковання/тари, що НЕ переробляється, було знайдено багато предметів без брендування. Зокрема, це одноразовий посуд, одноразові контейнери, соломинки, поліетиленові та інші пакети. Марковані лише 2 контейнери від “Сільпо”. Також було знайдено комбіноване паковання тетра пак від продукції “Sandora”. В Україні таке паковання переробляється тільки на одному підприємстві, проте через складну логістику та пов’язані з нею витрати, муніципалітети не надають послуги зі збору цієї сировини і відправки на переробку зібраних тетрапаків - волонтерські.

Пропозиції рішень на основі зібраних даних

Кейс: парк, зелена зона на межі міста

1. Важливим та не вирішеним питанням є приналежності певної території до громади чи міста та поділ повноважень щодо догляду за нею. Через часто нечіткі межі населених пунктів, приміські території залишаються без належного нагляду та догляду. Це питання потребує чіткішного врегулювання (зокрема, через нанесення меж у земельному кадастрі), що може у перспективі стати запорукою кращого догляду за цими зонами та дотримання там чистоти.
2. Введення нових правил поведінки у зонах відпочинку: правило “без одноразового пластику”, а також встановлення контейнерів, куди відпочиваючи можуть зібрати та викинути вторсировину, харчові решкти та залишкові відходи. Якщо мова йде про парки, які охороняються, видавати відпочивальникам/цям 3 типи пакетів, які останні після відпочинку мають повертати на в’їзді. У випадку недотримання правил відпочинку - накладання штрафних санкцій.
3. Кейтерингу в місцях відпочинку пропонувати їжу та напої у багаторазову заставну тару, або ж у тару відпочивальників/ць.

4. Заборона одноразового пластикового посуду в продажу та його використання на великих заходах: фестивалі, міські свята, фудкорти. Для цього зобов'язати організаторів/ок міських заходів включати в програму роздільний збір, оборотну тару, проводити інфокампанії за використання багаторазової тари.
5. Введення та збільшення відсотку оборотної тара для скла, для чого рекомендувати виробникам уніфікацію дизайну пляшок та банок, щоби всі цілі пляшки потрапляли не на переробку, а перш за все, на перевикористання
6. Зобов'язати виробників маркувати кожен свій виріб, а не партію виробів, також використовувати мінімалістичні етикетки, що переробляються.

   Згідно закону про РВВ, зобов'язати рітейл відмовитись від фасування в тару, що не піддається переробці. Заохочувати купівлю в свою тару.
7. Недопалки: підвищення штрафів, рейди, встановлення стандартних та нестандартних ємностей для збору недопалків. Вимагати від виробників фінансувати програми з утилізації саме недопалків.

Майже всі зібрані відходи були брудні, в землі, помітний вплив природних умов, через які більшість одноразового посуду розклалось на мікропластик. Подібна ситуація з тонкими пакетами з поліетилену, поліпропілену та змішаного складу, розпадання на дрібні шматки у високій траві не дає можливості зібрати зразки. Також певна частина відходів частково спалена в багатті, і крім паперу, це, скоріш за все, були шуршики, також знайдено багато оплавлених ПЕТ-пляшок.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розглянувши детальніше наведені вище міста-кейси, ми можемо зробити висновок, що яким би не було місто та його стартові позиції, зараз існує дуже багато дієвих та вже протестованих рішень, які можна та варто впроваджувати. Система управління відходами в Україні це сфера, яка зараз потребує великих змін, але на цей виклик можна реагувати як на можливість створити цю структуру під конкретні потреби населеного пункту. Нижче ми виділили кілька основних висновків та рекомендації, які можуть забезпечити ефективне функціонування сфери управління відходами в Україні у майбутньому.

Першим важливим кроком на шляху реформ це прийняття рамкового закону Про відходи 2207-1-д, у якому мають бути закріплені ієрархія поводження з відходами, яка першим кроком визначає попередження утворення відходів, максимальне збереження ресурсів через перевикористання, а тоді вже сортування та компостування; принципи "плати за те, що викидаєш" та "забруднювач платить", а розширена відповідальність виробника (РВВ) стає основою в плані поводження з відходами упаковки. Без рамкового закону, підзаконних актів та інших суміжних законів у цій сфері, якісних змін не відбудеться. Навіть такий яскраво промотований закон "Про обмеження обігу пластикових пакетів на території України", частина положень якого вступлять у дію в грудні 2021, та нещодавно презентований проект закону "Про обмеження виробництва та обігу пластикової продукції одноразового використання на території України" No6077 від 21.09.2021, не принесуть системного рішення проблеми.

Через закріплення ієрархії поводження з відходами з наголосом на попередження утворення відходів. відкриваються дуже багато можливостей для впровадження принципів кругової економіки, модернізації виробничих потужностей, а також створення або відновлення цілої плеяди послуг з продовження строку життя виробів. Потребує актуалізації така послуга, як ремонт: зараз існує багато ремонтних майстерень (одяг, взуття, електроніка тощо), але населення часто не знає про їх існування, або ж ці майстерні розташовані логістично незручно. Проведенням інфокампаній та збором даних про такі майстерні можна відродити популярність цієї послуги та спонукати населення до більш свідомого споживання. Також цікавим є концепт так званих "ремонтних кафе", який може стати чудовим доповненням до культури свідомого поводження з речами. У цьому сегменті важливою ланкою є соціальні магазини та благодійні організації, які промотують перевикористання через свою соціальну місію та можуть врятувати багато ще придатних для носіння речей від звалища.

Іншою важливою складовою попередження утворення відходів є запровадження систем заставної тари для напоїв та їжі сегменту "з собою" ("to-go"): системи багаторазових заставних горнят працюють у Львові - Zero Cup та Одесі - Cuptou, також у Львові існує сервіс доставки їжі у багаторазовому посуді Lvivsmartfood. Це розвантажить міські смітники від одноразового посуду, який, фактично, не піддається переробці, а також зменшує витрати міста на прибирання цих контейнерів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Важливим є запровадження механізму розширеної відповідальності виробника (РВВ) та створення організацій розширеної відповідальності виробників (ОРВВ), що передбачає відповідальність безпосередньо виробників за забезпечення збору та подальшої переробки відходів упаковки. Ця система зарекомендувала себе як дієва та застосовується у 26-и державах ЄС. Починаючи з її запровадження у 1990-х роках, держави поступово підвищують планку забезпечення переробки, тому зараз у деяких країнах переробляється вже близько 80% відходів паковання. Для України це є найкращим рішенням, тому що виробники забезпечуватимуть фінансову складову процесу збору та переробки, що до сьогодні було великою перешкодою на шляху до забезпечення переробки вторсировини. Механізм РВВ має визначатись як рамковим законом "Про відходи", так і секторальним законом "Про упаковку та відходи упаковки", останній з яких вже міститиме цільові показники для цього сектору: Україна згідно Угоди про асоціацію з ЄС взяла на себе зобов'язання до 2030 року переробляти до 65% упаковки. Відповідно, цілі закріплені, перші 11 виробників вже підписали у 2021 році Меморандум про співпрацю щодо створення ОРВВ, чим задекларували свої наміри працювати з цим механізмом у майбутньому, зараз основною перешкодою є встановлення законодавчих рамок.

Близько половини складу ТПВ - органічні відходи, тому забезпечення населення можливостями роздільного збору органічних відходів скоротить кількість змішаних відходів від ¼ до ½ загального об'єму, що має позитивні наслідки не лише задля розвантаження полігонів, але і в аспекті протидії змінам клімату (зменшення потрапляння органіки на полігони знизить кількість утворюваного парникового газу метану; в країнах ЄС полігони відповідають за 24% викидів метану). Розглядати можна як централізоване, так і децентралізоване компостування, найкраще ж - мікс обидвох підходів.

Забезпеченим повинен бути також доступ населення до сортування ТПВ. Першочергово, це сортувальні майданчики біля житлового сектору, але дієвим є створення муніципальних пунктів прийому вторсировини та великогабаритних відходів, де мешканці/ки можуть безкоштовно або ж за визначену оплату привозити відсортовані фракції, будівельні та негабаритні відходи (наприклад, меблі та шини). Місто може делегувати та/або підтримувати створення громадських сортувалень. Таким чином, населенню надається ширший пакет послуг а з правильно налаштованою інформаційною кампанією, де головним меседжем є "плати за те, що викидаєш", відсоток невідсортованих ресурсоцінних матеріалів поступово зменшуватиметься.

Також хочемо нагадати, що заміна звичайного пластикового одноразового посуду на одноразовий, але на біологічній основі, не є системним рішенням проблеми забруднення одноразовим пластиком. Неконтрольоване маркування та виробництво таких альтернатив може вводити в оману споживачів/ок та відволікати від реальних рішень: скорочення споживання одноразового та використання багаторазових альтернатив. Більше на цю тему можна прочитати у нашій Аналітичній записці.

Окремим пунктом виділимо небезпечні відходи, серед яких як медичні - поводження з якими частково врегульовано законодавчо, але часто бракує системи контролю за дотриманням цих вимог, - а також відпрацьовані батарейки - які також відносяться до класу небезпечних відходів, однак поводження з ними не врегульовано. Для забезпечення ефективного збору та переробки цього типу відходів (нагадаємо, в Україні відсутні потужності для переробки відпрацьованих батарейок) необхідне прийняття рамкового закону "Про відходи", де один з розділів присвячений врегулюванню цього питання.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Ринок технологій та способів поводження з відходами в Україні відкритий, тому багато компанії звертаються із своїми технологічними та інвестиційними пропозиціями. Проте, не завжди пропоновані послуги є справді вигідними та правильними рішеннями. Саме тому всі пропозиції мають піддаватись детальному аналізу, вивченню як технології так контрагентів, приносити якнайбільшу користь для громади та відповідати ієрархії поводження з відходами.

Також ми хочемо наголосити, що у системі управління відходами важливо не допустити появи такої ланки, як сміттєспалення без або ж із отриманням енергії. Це не лише прив'яже населений пункт до певного рівня продукування відходів та унеможливить перехід до циркулярної економіки і справді ефективного менеджменту відходів, але й на постійній основі вилучатиме ті вторинні ресурси, які могли б піддатись переробці. Серед списку джерел нижче Ви знайдете посилання на більше інформації про сміттєспалення та його недоліки для громад.

Також звернемо увагу на відсутність ведення реєстрів та моніторингу збору даних у сфері управління відходами. Немає уніфікованої системи, згідно якої громади на місцях збирають та обробляють дані. Відповідно, без наявної інформації не можна займатись розробкою та моделюванням нової системи управління відходами, пошуками найкращих технологій, розробок регіональних планів управління відходами тощо; або ж пропозиції будуть недосконалими і не відповідатимуть реальним потребам громади. Важливим є забезпечення збору та відкритості даних у цій сфері. Перший крок зроблено - існують законодавчі підвалини та створено сервіс "ЕкоСистема" - національна онлайн-платформа, яка акумулює інформацію про стан довкілля. Система поки містить тільки обмежений набір даних у сфері управління відходами, але є всі шанси, що вона буде доповнюватись та удосконалюватись.

Ми сподіваємось, що цей звіт став корисним та надасть Вам змогу глибше осягнути сферу управління відходами в Україні, побачити різні проблеми та їхні можливі рішення. Більшість міст можуть у цьому звіті віднайти себе, тому що ситуація, за деякими винятками, доволі схожа. У звіті ми відібрали та проаналізували 5 різних кейсів, які можна накласти на будь-який інший населений пункт зі схожими характеристиками, та взяти на озброєння зібрану інформацію та пропоновані рішення.

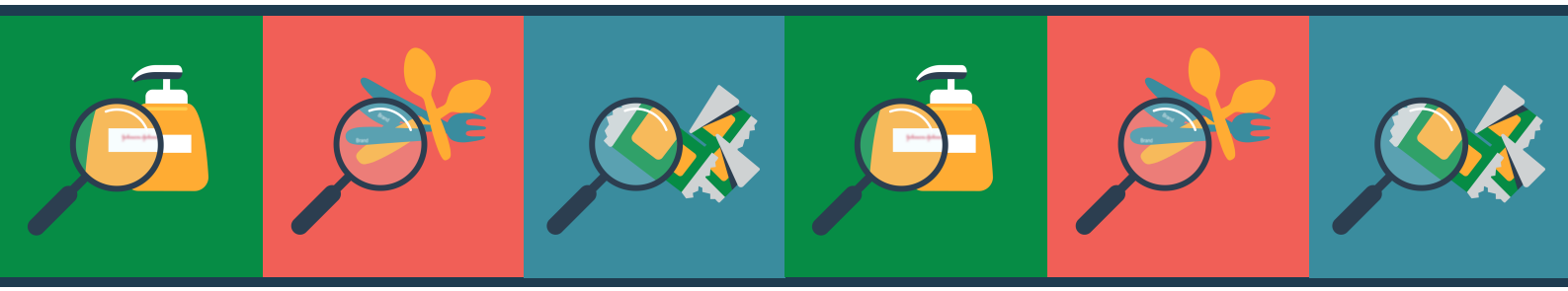

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ГО

Громадська Спілка **"Український Альянс Нуль Відходів"** була заснована в лютому 2019 року трьома громадськими організаціями - ГО "Нуль відходів Львів", ГО "Суспільство Зіро Вейст" та ГО "Центр медійних та громадських ініціатив" з метою просвітництва у сфері запобігання утворенню відходів і, відповідно, впливу на реформування системи поводження з ресурсами та відходами в Україні з наголосом на попередження утворення відходів.

Місія спілки об'єднувати українських стейкхолдерів, які працюють над вирішенням проблеми відходів в Україні шляхом, в першу чергу, попередження марнування ресурсів та утворення відходів, зменшення їх кількості, повторного використання, переробки та компостування, з метою реформування система поводження з відходами та ресурсами в Україні.

З початку роботи Альянс є частиною двох міжнародних мереж, які є лідерами у сфері waste management - Zero Waste Europe та Break Free From Plastic. Членство в цих мережах забезпечує доступ до найактуальніших досліджень, кейсів та звітів у сфері поводження з відходами; знайомство з міжнародними топовими експертами у сфері; можливість приєднуватись до міжнародних проєктів та кампаній, які ми реалізуємо спільно з колегами з країн ЄС та інших країн світу.

ZERO WASTE ALLIANCE UKRAINE

Контакти:

www.instagram.com/zwaukraine/
www.facebook.com/zwau.ukraine/
zerowaste.org.ua

Історія руху **Kharkiv Zero Waste** почалася у 2017 році з появи мобільного пункту "Прихисти пакет".

Влітку 2018 року волонтери створили громадську організацію "Центр громадських та медійних ініціатив", цього ж року розпочалось створення Екохабів - глибинних центрів сортування для населення. Станом на 2021 рік, таких Екохабів налічується 5.

У 2019 році команда Kharkiv zero waste за підтримки Харківської міської ради (Департамент інноваційного розвитку) провела перший Всеукраїнський Фестиваль нуль відходів Zero Waste Fest, у тому ж році восени Kharkiv zero waste допомог в організації Екофестивалю в с. Балково (Дніпропетроська Обл).

У 2019 році ГО "Центр громадських та медійних ініціатив" разом з Lviv Zero Waste та Zero waste society організували Zero Waste Alliance Ukraine, яка вже наступного року стала повноцінним членом Zero Waste Europe.

У 2020 році за підтримки Посольства Фінляндії в Україні організація заснувала навчально-практичний курс ZERO WASTE Academy та 2021 року – за підтримки GIZ – ZERO WASTE Academy deep level.

Громадська організація активно веде інформаційну та громадську діяльність у місті, регіоні та Україні. У майбутньому плани організації – через зміну культури споживання відмовитися від захоронення відходів в принципі.

zerowaste KHARKIV

Контакти:

www.instagram.com/kharkiv_zero_waste/
www.facebook.com/kharkivzerowaste
zerowastekharkiv.org.ua
+380506986613

Громадська організація Eco_hub-KP Екологічний простір Кам'янця-Подільського. Засновники Тютюнник Оксана та Сабова Юлія. Оксана за базовою освітою еколог і останні три роки працює викладачем кафедри екології. Юля художник, закінчила кафедру образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва, веде еко-магазинчик багаторазових речей. Кожна окремо дотримувалася принципів Zero Waste у повсякденному житті. Познайомилися через магазин, знайшли багато спільного і вирішили поширювати власний досвід.

Ведемо сторінки в соцмережах instagram та Facebook поширюючи тему zero waste, відповідального споживання та екосвідомості.

Наразі основна діяльність спрямована на освітні і просвітницькі проекти, наприклад, наша ГО постійно проводить уроки та майстер-класи у вигляді гри для дітей у садочках та школах Кам'янця-Подільського. Налагоджуємо співпрацю з екологізації малого бізнесу, а саме з кав'ярнями. Проводили акції до World Refill Day, Еко пікнік та регулярні акції з прибирання популярних локацій міста. Співпрацюємо на регулярній основі зі студентами-екологами Кам'янець-Подільського національного університету ім.І.Огієнка.

Контакти:

www.instagram.com/ecohub_kp/

www.facebook.com/Eco-HUB_kp/

ГО "Нуль відходів Луцьк" офіційно заснована 7 лютого 2021, хоча свою діяльність почала задовго до цього. Засновниками були Катерина Демидюк і Віра Тарасюк zerowast'ерки, які захотіли ділитись своїм досвідом з іншими.

Перший і одразу глобальний проект ще на той час ініціативи став "Zero Waste Fest Lutsk 2019", у рамках якого відбувались лекції та ярмарок, а частиною фесту був розпродаж речей для збору коштів для хворої дівчини.

Серед проектів та ініціатив організації варто назвати "zero waste challenge 2019" зі студентами Луцьких ВУЗів, проведення серії лекцій для школярів в Ковельській ТГ, "SWAP-вечірка", "Еко-кінопергляд" під відкритим небом, активно проводиться просвітницька робота зі школярами, студентами та чиновниками ТГ, А цього року ГО вже вдруге долучалась до проведення бренд-аудиту.

У квітні 2021 організація відвідала із ознайомчим візитом ГО "Zero Waste Lviv", де отримали детальну інформацію про системою міського компостування.

Зараз організація активно працює над методичками для шкіл і створенням корисного контенту у соцмережах.

Контакти:

www.instagram.com/zero.waste.lutsk/

www.facebook.com/zerowaste.lutsk

zerowastelutsk@gmail.com

+380507031781 Катерина

ГО «Екологічні новини» (м. Херсон) була створена 25 червня 2020 року, але як ініціативна група почала свою діяльність у серпні 2019 року. Засновниці – Машкова Ольга (географ, еколог), Пасенко Наталія (it-спеціаліст), Коваленко Вікторія (еколог), Шелухіна Альона (еколог).

Мета діяльності – розширення і об'єднання ecofriendly спільноти в місті, основний гештег #ecofriendlyбутимодно.

Серед проектів організації крамничка екотоварів ecoquality.ua, 19 спільних відправок вторсировини на переробку (кожного останнього четверга місяця), якими надихали не тільки херсонців, але і колег із Кропивницького, які тепер організовують подібні відправки, фотопроект "Екофрендлі бути модно", вже другий рік поспіль (2020, 2021) ГО долучається до проведення бренд-аудиту.

Серед важливих досягнень ГО варто назвати перемогу у проекті UcanUkraine (вересень 2020 р.), в рамках якого ГО виграла бак для збору небезпечних відходів від населення (люмінесцентних ламп, фармацевтичних відходів), також команда стала ідейними натхненницями і менторками відкриття першого сортувального центру в Херсоні, який розпочав свою роботу 20 травня 2021 року і реалізовується ТОВ Green Line SV. На базі сортувального центру проведені екскурсії для школярів, студентів і дорослого населення міста (близько 300 екодрузів).

Команда ГО є експертками з екологічних питань в коаліції із проведення першого в Херсоні Zero Waste фестивалю (проект в стадії реалізації), а також є менторками з екологічних питань проекту «Upcycling – це круто», який реалізовується ГО «Імпульс Херсонщини».

ЕКОЛОГІЧНІ НОВИНИ

Контакти:
www.instagram.com/ecoquality.ua/
www.facebook.com
ecoquality05@gmail.com
+380952770360 Ольга, +380632933210 Наталя

Ініціативна група «Маріуполь Сортує» (Mariupol Zero Waste).

Ініціативну групу було зібрано вперше 2 лютого 2019 року. З тих пір вона стала куполом, під яким зібрались екологічні ГО, активісти та ініціативні містяни. Усього актив ІГ складається з 6 активісток, серед яких багатодітна мати та ВПО.

Метою діяльності є зміна поводження з відходами в місті та регіоні згідно із принципами "5 R"; через впровадження практичних рішень (проектна діяльність) та системи екологічної просвіти.

За цей час було організовано роздільний збір в 96 ОСББ в Маріуполі, 20 ОСББ в м. Торецьку, створено сортувальні станції в 50 закладах гостинності (готелі, турбази) у Маріупольському районі, в 3-х із них встановили компостери. Активно ведуть просвітницьку діяльність, проводячи лекції, семінари, тренінги, ігри, уроки для дорослих та дітей всіх вікових груп, а також волонтерську через акції "Пошуршим" та "Тетрапаті".

Восени 2020 провели перший екологічний фестиваль Green Fest в Маріуполі, у рамках якого зробили виставку картин зі вторсировини в колаборації з митцями.

Торік виграли конкурс в бюджеті участі з проектом Ре Море, в межах якого встановили на пляжах міста 5 металевих скульптур-контейнерів у вигляді риб для збору пластику.

Останній рік ІГ працює під гаслом "Море без сміття", співпрацює з владою, освітніми установами, іншими ГО, кластером заготівельників.

Контакти:
www.instagram.com/mariupol_zero_waste
www.facebook.com/mariupolsortue
mariupolsortue@gmail.com
+380983646473, +380938038207

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ТА ПОСИЛАНЬ

1. Аналіз законопроєкту “Про обмеження виробництва та обігу пластикової продукції одноразового використання” - https://zerowaste.org.ua/2021/11/26/analiz-zakonu-pro-obmezhennya-vyrobnycztva-ta-obigu-plastykovoyi-produkcziyi-odnorazovogo-vykorystannya/
2. “Екосистема” - https://eco.gov.ua/
3. Zero Waste Alliance проти спалювання сміття - https://zerowaste.org.ua/2020/12/09/zero-waste-alliance-proty-spalyuvannya-smittya/
4. The EU policy favouring waste incineration is unwarranted - https://zerowasteeurope.eu/press-release/the-eu-policy-favouring-waste-incineration-is-unwarranted/

Цей звіт створений у рамках проєкту «Європейський Союз для сталості громадянського суспільства в Україні», що впроваджується ICAP Єднання за фінансової підтримки Європейського Союзу. Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю ГС «Український Альянс Нуль Відходів» і не обов’язково відображає позицію Європейського Союзу.